

Вплив авторської програми підвищення ефективності ігрових дій кваліфікованих футболістів з урахуванням координаційної складності техніко-тактичних дій в окремих зонах ігрового поля

Карпа І.¹, Федюк А.¹, Шанта І.²

¹Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

²Ужгородський національний університет

Анотація. Характерною особливістю розвитку сучасного футболу є висока координаційна складність, швидкість та інтенсивність технічних прийомів, що здійснюються у будь-якій частині ігрового поля футболістами різного ігрового амплуа. Підтверджено, що провідними компонентами в процесі змагальної діяльності кваліфікованих футболістів є кількісні та якісні показники виконання техніко-тактичних дій. **Метою роботи** є виявити ефективність експериментальної програми техніко-тактичної підготовки кваліфікованих футболістів відповідно до зон ігрового поля. **Матеріал і методи дослідження.** Теоретичний аналіз наукової, методичної та спеціальної літератури, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, методи математичної статистики. **Результати дослідження.** Встановлено, що удосконалення виконання техніко-тактичних дій гравцями має здійснюватися з урахуванням, з одного боку, ігрових зон футбольного поля, а з іншого – режима координаційної складності їх виконання. Тобто під час гри футболісти виконують різні технічні прийоми – передачі, ведення, обведення, відбори, перехоплення, удари у ворота. Але в тій чи іншій зоні ігрового поля одні технічні прийоми виконуються більшою мірою, в іншій – меншою. Це також стосується гравців різних амплуа. Встановлено, що при змагальній діяльності кваліфікованих команд досить рівномірно розподіляється виконання техніко-тактичних дій в 1-й, 2-й та 3-й ігрових зонах. Варто зазначити, що оптимізація техніко-тактичної підготовки кваліфікованих футболістів була здійснена через перерозподіл техніко-тактичних дій між різними ігровими зонами, в першу чергу це збільшення виконання техніко-тактичних дій у флангових зонах, так і збільшення виконання їх у 2-м та 3-му режимам координаційної складності. **Висновки.** Експериментально доведено – авторська програма техніко-тактичної підготовки кваліфікованих футболістів, що розроблена з урахуванням ігрових зон поля та режима координаційної складності виконання техніко-тактичних дій, є ефективною і може використовуватися у навчальному процесі футбольних команд різної кваліфікації. Перерозподіл виконання техніко-тактичних дій із ігрових зон своєї половини поля в ігрові зони половини поля суперника, з одного боку впливає на покращення ефективності виконання техніко-тактичних дій у всіх зонах, з іншого боку, впливає на зміну тактичної моделі гри команди, яка із переважно захисної стала носити більш атакуючий характер, що загалом переключиться із сучасними тенденціями розвитку футболу.

Ключові слова: кваліфіковані футболісти; техніко-тактичні дії; змагальна діяльність; зони ігрового поля; футбол.

Вступ. Досягнення високих результатів у спорті, зокрема в футболі, можливе лише за раціональної побудови системи багаторічної підготовки, яка зумовлена системою контролю за тренувальними та змагальними навантаженнями (Kostiukevych, et al., 2018).

Процес швидкого розвитку футболу зумовлений постійним удосконаленням методики тренувального процесу футболістів різної кваліфікації, що спонукає фахівців до підвищенням рівня їх підготовленості (Chornobay, et al., 2022).

В сучасному футболі розрізняють такі ігрові амплуа: воротар, крайній захисник, центральний захисник, крайній

півзахисник, опорний півзахисник, центральний півзахисник (інсайт), нападник. Кожна тактична система передбачає певну кількість гравців в лінії захисту, півзахисту та нападу. В останні роки як серед клубних, так і збірних команд найбільш часто використовується тактична система 1–4–2–3–1: воротар – чотири захисники, два опорних півзахисники, три півзахисники (два крайніх, так званні «вінгери», і один центральний), один нападник.

Теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури (Дулібський, et al., 2021; Наконечний, 2021) встановив, що дослідженню техніко-тактичних дій футболістів різного ігрового амплуа на окремих етапах підготовки присвячено велику кількість робіт. Однак рівень техніко-тактичної підготовленості, який демонструють національні та клубні команди України в умовах змагальної діяльності потребує удосконалення та залишається актуальною проблемою у досягненні високих спортивних результатів.

Ефективність процесу спортивного тренування залежить від багатьох чинників, головними з яких є: рівень підготовленості та професіоналізму тренера, наявність часу на обробку інформації та прийняття рішення, обізнаності, емоційного стану та інтуїції тренера (Наконечний, 2022).

Теоретичний аналіз науково-методичної літератури дозволив встановити велику кількість науково-методичних підходів удосконалення техніко-тактичної підготовленості футболістів різного ігрового амплуа та кваліфікації на різних етапах (Дулібський, et al., 2021; Костюкевич, 2019; Карпа, 2019).

Аналіз спеціальної літератури (Khorakavuu, 2016; Terzis, 2022), в якій висвітлена проблема побудови системи підготовки в футболі, вказав, що більшість фахівців наголошують на індивідуалізації та оптимізації техніко-тактичної підготовки гравців різного ігрового амплуа.

Одним з головних напрямків у

теорії та методиці футболу є підвищення результативності атакуючих та захисних дій команди через підвищення мобільності техніко-тактичних дій, їх різнобічності та більш ефективному їх виконанні (Карпа, 2018; Костюкевич, 2019).

Багаторічне спостереження за тренувальною та змагальною діяльністю зумовило визначити предмет дослідження, а саме – удосконалення виконання техніко-тактичних дій кваліфікованих футболістів з урахуванням зон ігрового поля. При цьому було визначено, що пріоритетними напрямками в дослідженні мають бути:

- аналіз структури виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами;
- визначення взаємозалежності між рівнем техніко-тактичної підготовленості і показниками функціональної та фізичної підготовленості гравців;
- визначення особливостей виконання техніко-тактичних дій в різних зонах футбольного поля;
- визначення координаційної складності виконання техніко-тактичних дій залежно від зон футбольного поля;
- розробка авторських програм техніко-тактичної підготовки кваліфікованих футболістів.

Отже, техніко-тактична підготовленість футболіста на всіх етапах підготовки є основним об'єктом наукового дослідження, якому фахівці футболу приділяють особливу увагу.

Аналіз техніко-тактичних дій в зонах ігрового поля з кількісними та якісними параметрами, дозволить тренеру не тільки здійснити оцінку тактичних побудов команди, а й сформулювати основні напрямки підвищення рівня техніко-тактичної підготовленості гравців що до умов змагальної діяльності (Кагра, et al., 2021).

У зв'язку з вище викладеним, дане дослідження можна вважати актуальним, оскільки техніко-тактичні дії займають одне з провідних місць у системі підготовки кваліфікованих футболістів та є визначальними у досягненні високого спортивного результату.

Зв'язок з науковими планами та темами. Робота виконана згідно з темою науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2021-2025 рр. «Методологічні та організаційно-методичні основи раціональної підготовки спортсменів».

Мета дослідження – виявити ефективність експериментальної програми техніко-тактичної підготовки кваліфікованих футболістів в різних зонах ігрового поля.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити теоретико-методичні аспекти техніко-тактичної підготовки футболістів відповідно до сучасних умов розвитку футболу.
2. Встановити показники якості виконання техніко-тактичних дій кваліфікованих футболістів.
3. Експериментально перевірити ефективність тренувальної програми удосконалення техніко-тактичних дій футболістів відповідно до зон ігрового поля.

Матеріал і методи дослідження. Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової, методичної та спеціальної літератури, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Дослідження проводилося на базі футбольного клубу ФК «Львів» (Львів) та кафедри футболу Львівського державного університету фізичної культури. Безпосередньо у процесі педагогічного експерименту взяли участь 24 кваліфіковані футболісти.

Педагогічне спостереження проводилося продовж всієї експериментальної роботи на навчально-тренувальних заняттях та в ході змагальної діяльності молодіжного складу ФК «Львів» (Львів), вік гравців становив 18-20 років. В ході дослідження було проаналізовано 30 ігор.

При дослідженні змагальної діяльності футбольне поле спочатку умовно розділялося на чотири зони (рис. 1).

Рис. 1. Схема розподілу ігрового поля на 4-и зони

Перша – зона відбору м'яча і початку атаквальних дій; друга – зона розвитку атак та зрив атаквальних дій суперника; третя, четверта – зони безпосередніх атак (30-35м. від воріт суперника). Кожна ігрова зона характеризується такими показниками специфічності виконання техніко-тактичних дій (ТТД) як: коефіцієнт інтенсивності, коефіцієнт ефективності, коефіцієнт координаційної складності.

Коефіцієнти визначались за наступними формулами.

Коефіцієнт інтенсивності (КІ) (бали) [4]:

$$KI = \frac{TТД_z}{t}, \tag{1.1}$$

де $TТД_z$ – загальна сума техніко-тактичних дій, виконаних у ігровій зоні;
 t – тривалість гри.

Коефіцієнт ефективності (КЕ) (бали) [4]:

$$KE = \frac{TТД_p}{TТД_z}, \tag{1.2}$$

де $TТД_p$ – сума реалізованих техніко-

тактичних дій.

Коефіцієнт концентрації (КК) (бали) – визначений експертним шляхом.

Коефіцієнт координаційної складності (ККС) (бали):

$$KKS = \frac{TТД_{3-йPKC}}{TТД_3}, \quad (1.3)$$

де $TТД_{3-йPKC}$ – сума техніко-тактичних дій, що виконані в 3-му режимі координаційної складності.

Для цього були розроблені дві структури побудови тренувального процесу спеціально-підготовчого етапі підготовчого періоду та змагального періоді річного тренувального циклу. В рамках першої структури (констатувальний експеримент) тренувальний процес будувався без впровадження експериментального чинника. Протягом формуального експерименту була використана друга структура побудови спеціально-підготовчого етапу підготовчого періоду та змагального періоду річного тренувального циклу.

В процесі гри футболісти виконують техніко-тактичні дії в різних умовах, які характеризуються низькою, середньою і високою координаційною складністю. Отже, облік лише загальної кількості виконання тих чи інших ТТД не дозволяє об'єктивно оцінити гру як кожного футболіста окремо, так і команди в цілому.

Виходячи з вищевикладеного, здійснювалася фіксація виконання ТТД в трьох режимах координаційної складності (PKC). Виконання дій на місці, на зручній швидкості пересування характеризувалося 1-м PKC; виконання ТТД в русі, з обмеженням в просторі і часі - 2-м PKC; виконання ТТД в умовах активної перешкоди з боку суперника - 3-м PKC. Подібний методичний підхід при аналізі змагальної діяльності дозволяє більш цілеспрямовано розробляти тренувальні програми техніко-тактичної підготовки футболістів.

На основі визначених напрямів дослідження була спланована та здійснена програма педагогічного експерименту,

який складався з двох етапів – констатувального та формуального. В процесі констатувального експерименту були визначені основні особливості техніко-тактичної діяльності кваліфікованих футболістів. На етапі формуального експерименту було здійснено експериментальне обґрунтування впровадження авторської програми техніко-тактичної підготовки гравців.

Безпосередня побудова тренувального процесу кваліфікованих футболістів на заключних двох етапах дослідження здійснювалася на основі розробленої структури підготовки кваліфікованих футболістів (табл. 1).

До основних параметрів підготовки футболістів належать такі: кількість тренувальних днів, кількість тренувальних занять, обсяг навантаження, кількість ігор, загальна та специфічна фізична підготовка, техніко-тактична, ігрова та змагальна підготовки. При цьому дослідження констатувального етапу експерименту здійснювалося впродовж спеціально-підготовчого етапу підготовчого періоду та змагального періоду першого кола змагань, а формуального етапу експерименту – протягом спеціально-підготовчого етапу підготовчого періоду та змагального періоду другого кола змагань.

Програма впровадження експериментального чинника передбачала на етапі формуального експерименту перерозподіл видів тренувальної роботи. Насамперед це стосувалося техніко-тактичної та ігрової підготовки. Зокрема, на спеціально-підготовчому етапі підготовчого періоду формуального експерименту відбулося збільшення з 9,6 до 23,1 % вправ, що виконувалися в 3-му режимі координаційної складності, тобто з єдиноборствами. У змагальному періоді такі вправи збільшилися з 15,1 до 18,6 %. У той самий час на спеціально-підготовчому етапі підготовчого періоду та змагальному періоді формуального експерименту зменшилися вправи, що виконуються в 1-му PKC відповідно з 35,1 до 22,0 % та з 31,1 до 28,8 %.

Програма впровадження експериментального чинника передбачала на етапі формувального експерименту перерозподіл видів тренувальної роботи. Насамперед це стосувалося техніко-тактичної та ігрової підготовки. Зокрема, на спеціально-підготовчому етапі підготовчого періоду формувального експерименту відбулося збільшення з 9,6 до 23,1 % вправ, що виконувалися в 3-му

режимі координаційної складності, тобто з єдиноборствами. У змагальному періоді такі вправи збільшилися з 15,1 до 18,6 %. У той самий час на спеціально-підготовчому етапі підготовчого періоду та змагальному періоді формувального експерименту зменшилися вправи, що виконуються в 1-му РКС відповідно з 35,1 до 22,0 % та з 31,1 до 28,8 %.

Таблиця 1

Структура підготовки кваліфікованих футболістів на етапах констатувального та формувального експериментів

Параметри навантаження	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент	
	с.п.е.* підготовчого періоду	змагальний період	с.п.е.* підготовчого періоду	змагальний період
Кількість днів	16	165	20	94
Кількість тренувальних занять	31	213	29	146
Обсяг навантаження, год	63	383	64	262
Кількість календарних ігор	–	20	–	10
Кількість контрольних і навчальних ігор	3	1	3	1
Розподіл видів тренувальної роботи, %:				
загальна фізична підготовка	18,8	25,6	29,1	24,3
спеціальна фізична підготовка	81,2	74,4	70,9	75,7
Техніко-тактична підготовка,	61,8	56,9	61,5	55,6
в т.ч вправи, що виконувалися в 1-му РКС	35,1	31,1	22,0	28,8
вправи, що виконувалися в 2-му РКС	47,3	44,2	43,3	42,8
вправи, що виконувалися в 3-му РКС	9,6	15,1	23,1	18,6
стандартні положення	8,0	9,6	11,6	9,8
ігрова підготовка	27,9	31,3	28,4	35,3
змагальна підготовка	10,3	11,8	10,1	9,1

Примітка. * – спеціально-підготовчий етап.

У процесі формувального експерименту збільшився також час на використання ігрової підготовки футболістів – з 27,9 до 28,4 % на спеціально-підготовчому етапі підготовчого періоду та з 31,3 до 35,3 % у змагальному періоді. Щодо вправ, які виконувалися в 2-му РКС, то в процесі формувального експерименту використання цих вправ зменшилося на спеціально-підготовчому етапі підготовчого періоду з 47,3 до 43,3 %, а у змагальному періоді – з 44,2 до 42,8 %. Незначне зменшення змагальної підготовки – з 10,3 до 10,1 % (спеціально-підготовчий етап підготовчого періоду) та

з 10,1 до 9,1 % (змагальний період) було обумовлено календарем змагань.

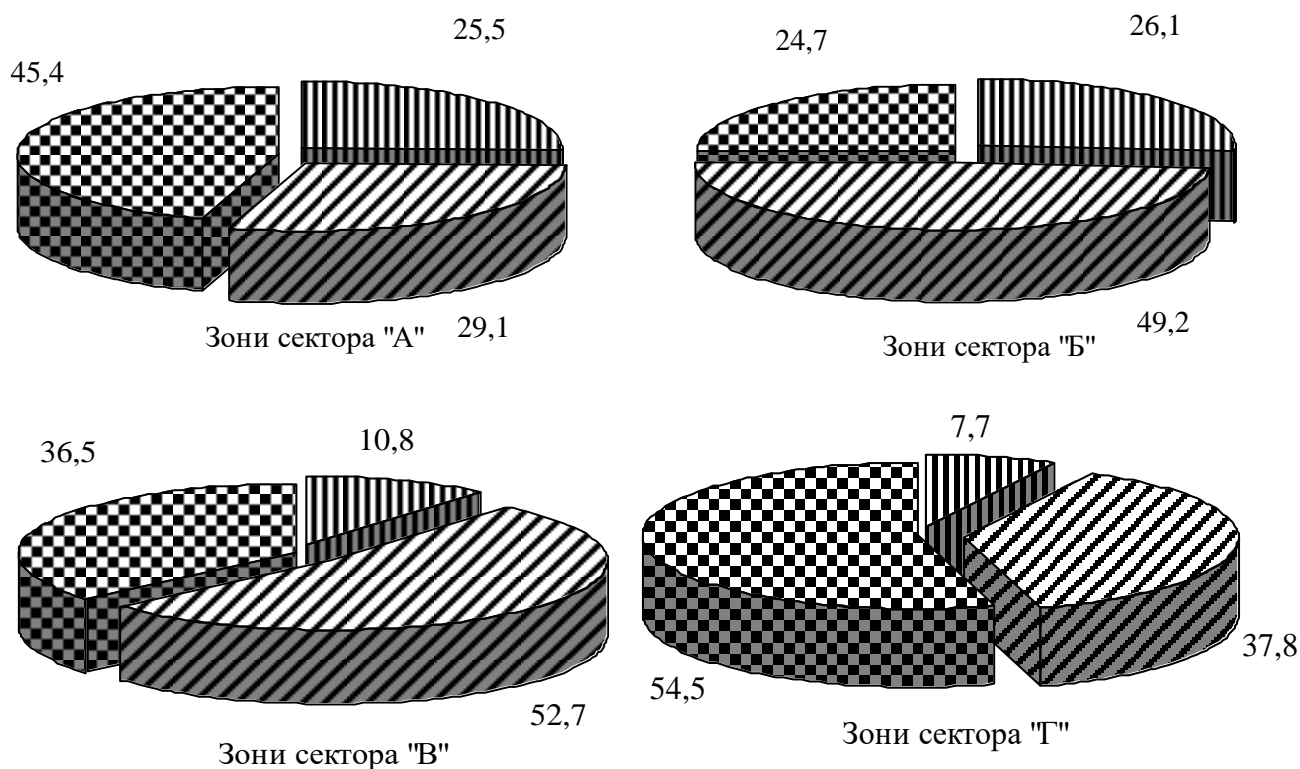
Перерозподіл техніко-тактичної та ігрової підготовки футболістів дозволив збільшити ефективність виконання техніко-тактичних дій, а також загальний рівень їхньої спортивної підготовленості.

Результати дослідження та їх обговорення. Педагогічні спостереження за змагальною діяльністю кваліфікованих футболістів дозволили прийти до висновку, що виконання техніко-тактичних дій (ТТД) зумовлено зонами ігрового поля та режимами координаційної складності їх виконання.

Необхідно зазначити, що рівень техніко-тактичної підготовленості футболістів обумовлено ефективністю виконання ігрових прийомів у 2-му та 3-му режимах координаційної складності (РКС), тобто в русі з обмеженням у просторі та часі, а також в умовах активної перешкоди з боку суперника.

Тому важливо було визначити виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами з

урахуванням ігрових зон поля та режимів координаційної складності. Як було зазначено попередньо, найвищою координаційною складністю характеризуються техніко-тактичні дії, що виконуються в 3-му РКС. У процесі дослідження визначено, що кожна ігрова зона характеризується певним співвідношенням виконання ТТД у трьох режимах координаційної складності (рис. 2).

Рис. 2. Виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами з урахуванням ігрових зон поля та режимів координаційної складності, %:
 ■ – 1-й РКС; ▨ – 2-й РКС; ▩ – 3-й РКС

Таблиця 2

Якісні показники виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами на етапах констатувального та формуального експериментів

Зони ігрового поля	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент	
	коефіцієнт інтенсивності, бали	коефіцієнт ефективності, бали	коефіцієнт інтенсивності, бали	коефіцієнт ефективності, бали
Зони сектора «А»	0,98	0,76	0,83	0,82
Зони сектора «Б»	2,24	0,79	2,08	0,84
Зони сектора «В»	1,63	0,77	2,37	0,78
Зони сектора «Г»	0,93	0,57	1,11	0,61

У зв'язку з цим, результати, подані в табл. 3, засвідчують ефективність проведеного педагогічного експерименту. Передусім, це обумовлено впливом

тренувальних вправ, які виконували футболісти в 2-му та 3-му режимах координаційної складності.

Аналіз результатів даного

дослідження дозволив встановити, що зі всіх вищеперерахованих критеріїв на етапі формувального експерименту відбулися позитивні зміни. Так, на фоні збільшення загальної кількості виконання ТТД відбувся перерозподіл ТТД із одних ігрових зон в інші (табл. 2). Зокрема, зменшився з 0,98 до 0,83 бали коефіцієнт інтенсивності виконання ТТД в зонах сектора «А». Водночас коефіцієнт ефективності виконання ТТД в цих зонах збільшився з 0,76 до 0,86 балів.

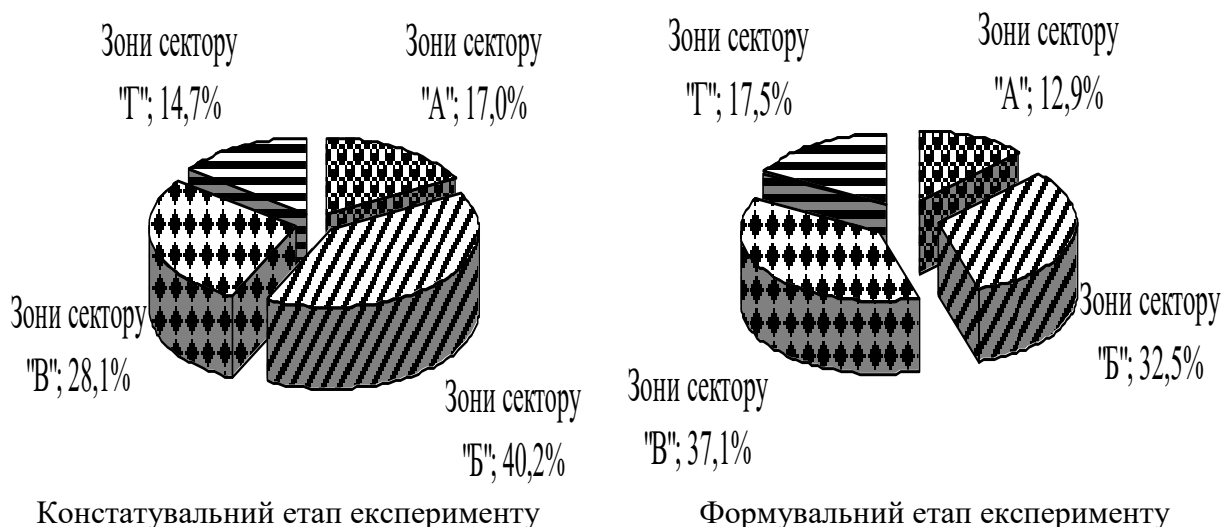
Подібні тенденції також стосуються зон сектора «Б», в яких коефіцієнт інтенсивності виконання ТТД зменшився з 2,24 до 2,08 балів з одночасним збільшенням ефективності виконання ТТД з 0,79 до 0,84 балів.

Як і передбачалося на фоні зменшення інтенсивності виконання ТТД в ігрових зонах на своїй половині поля призвело до збільшення виконання ТТД в ігрових зонах на половині поля суперника. Так, у зонах сектора «В» коефіцієнт інтенсивності збільшився з 1,63 до 2,37 балів, при незначному збільшенні коефіцієнту ефективності виконання ТТД – з 0,77 до 0,78 балів. Важливим чинником для командної тактичної структури гри стало збільшення коефіцієнту ефективності виконання ТТД із 0,93 до 1,11 балів в зонах сектора «Г». Не менш важливим стало і підвищення

ефективності виконання ТТД в цих ігрових зонах – з 0,57 до 0,61 бали.

Таким чином, перерозподіл виконання ТТД із ігрових зон своєї половини поля в ігрові зони половини поля суперника, з одного боку, та покращення ефективності виконання ТТД у всіх зонах, з іншого боку, свідчить про зміну тактичної моделі гри команди, яка із переважно захисної стала носити більш атакуючий характер, що загалом переключиться із сучасними тенденціями розвитку футболу. В останні десятиріччя успіху, як правило, досягають ті команди, що сповідують комбінаційний активний стиль гри.

На етапі формувального експерименту команда змінила стиль гри, використовуючи більш активні дії на половині поля суперника, включаючи високий пресинг при відборі м'яча. В ігрових зонах секторів «В» і «Г» збільшився контроль м'яча, з іншого боку команда швидше стала переводити м'яч на половину поля суперника. Як видно з рис. 3, на етапі формувального експерименту в ігрових зонах сектора «А» зменшилося виконання ТТД на 4,1 %, ігрових зонах сектора «Б» – на 7,7 %. Водночас в ігрових зонах сектора «В» виконання ТТД збільшилося на 9,0 %, а в ігрових зонах сектора «Г» – на 2,8 %.

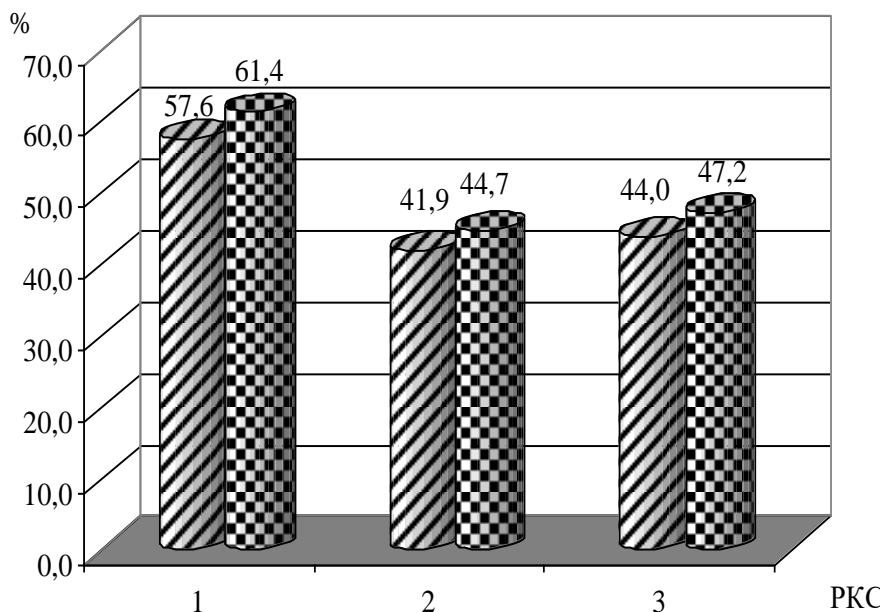

Рис. 3. Співвідношення виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами в різних зонах поля на етапах констатувального та формувального експериментів

Розподіл видів передач м'яча кваліфікованими футболістами в різних зонах ігрового поля на етапах констатувального та формувального експериментів (середні дані)

Ігрові зони поля	Констатувальний експеримент (n=19)						Формувальний експеримент (n=11)					
	Передачі						Передачі					
	1 РКС		2 РКС		3 РКС		1 РКС		2 РКС		3 РКС	
	Кількість ТТД	Коефіцієнт ефективності	Кількість ТТД	Коефіцієнт ефективності	Кількість ТТД	Коефіцієнт ефективності	Кількість ТТД	Коефіцієнт ефективності	Кількість ТТД	Коефіцієнт ефективності	Кількість ТТД	Коефіцієнт ефективності
Флангові зони	81,9 (57,6)	0,96	136,7 (41,9)	0,75	120,5 (44,3)	0,55	90,5 (61,4)	0,87	162,8 (44,5)	0,77	125,9 (47,2)	0,57
Центральні зони	60,2 (42,4)	0,88	188,9 (58,1)	0,77	118,2 (55,7)	0,53	56,9 (38,6)	0,91	203,0 (55,5)	0,79	140,9 (52,8)	0,54
Усього	142,1 (19,2)	0,87	325,6 (44,0)	0,74	272,3 (36,8)	0,54	147,4 (18,9)	0,89	365,8 (46,9)	0,78	266,8 (35,1)	0,56
у т. на своїй половині поля	106,5 (74,9)	0,92	163,2 (50,1)	0,81	119,8 (43,9)	0,58	105,1 (71,3)	0,93	179,9 (49,2)	0,83	112,3 (42,1)	0,60
на чужій половині поля	25,6 (25,1)	0,85	162,4 (49,9)	0,69	152,5 (56,1)	0,43	42,3 (28,7)	0,88	185,9 (50,8)	0,72	154,5 (57,9)	0,46

Примітка. в дужках співвідношення у % перерозподілу передач у відповідності до рівня координаційної складності в окремих зонах ігрового поля.

Рис. 4. Виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами у флангових зонах поля на етапах констатувального та формувального експериментів, %:

1, 2, 3 – режими координаційної складності;

▨ – констатувальний експеримент; ▩ – формувальний експеримент

Варто зазначити, що поряд із загальним збільшенням виконання ТТД кваліфікованими футболістами на етапі формувального експерименту відбувся перерозподіл ТТД з одного боку між центральними та фланговими зонами футбольного поля, а з іншого – змінилося співвідношення виконання ТТД між різними режимами координаційної складності (табл. 3).

Так, на етапі констатувального експерименту виконання ТТД в 1-му РКС у флангових зонах на своїй половині поля складало 57,6 %, на половині поля суперника – 25,1 %. На етапі формувального експерименту виконання ТТД у флангових зонах в 1-му РКС складало 61,4 % – на своїй половині поля та 28,7 % – на половині поля суперника. Подібна тенденція спостерігається при виконанні ТТД у 2-му та 3-му РКС.

У кожному з цих режимів спостерігалось збільшення виконання ТТД у флангових зонах як на своїй половині поля, так і на половині поля суперника. Тобто оптимізація тактичної структури гри була здійснена як через перерозподіл ТТД між різними ігровими зонами, в першу чергу це збільшення виконання ТТД у флангових зонах, так і збільшення виконання ТТД у 2-м та 3-му РКС (рис. 4).

Порівняльний аналіз виконання ТТД кваліфікованими футболістами на етапах констатувального та формувального експериментів дозволив прийти до висновку, що побудована авторська тренувальна програма техніко-тактичної підготовки, яка розроблена з урахуванням рівня координаційної складності в ігрових

зонах поля, є ефективною як з точки зору загального підвищення ефективності використання ТТД, так і досягнення спортивного результату.

Висновки. Теоретичний аналіз літератури та власне спостереження за змагальною діяльністю кваліфікованих футболістів зумовили прийти до висновку, що удосконалення їх техніко-тактичної підготовки має здійснюватися з урахуванням зон ігрового поля.

Експериментально доведено – авторська програма техніко-тактичної підготовки кваліфікованих футболістів, що розроблена з урахуванням ігрових зон поля, є ефективною і може використовуватися у навчальному процесі футбольних команд різної кваліфікації.

Встановлено, що перерозподіл виконання ТТД із ігрових зон своєї половини поля в ігрові зони половини поля суперника, з одного боку, на покращення ефективності виконання ТТД у всіх зонах, з іншого боку, впливає на зміну тактичної моделі гри команди.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на дослідження структури та змісту техніко-тактичних дій кваліфікованих футболістів у відповідності до специфіки ігрового амплуа.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність будь-якого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Дулібський, А.В. Дулібський, А.А., & Огірко, І.В. (2021). Тактико-стратегічна спрямованість спортивного відбору атакуючих флангових захисників-латералів у футболі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 8(139), 47–57. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).08)
- Карпа, І. Ріпак, І., & Гандзин Р. (2019). Показники техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих показників у футболі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова, Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 5 К (113)19, 148-152.

- Карпа, І. (2018). Форми проведення тренувальних занять у навчально-тренувальному процесі кваліфікованих футболістів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : зб. наук. пр., Вінниця, 5(24), 215-221. DOI: 10.31652/2071-5285-2018-5-24-215-221
- Костюкевич, В., Щепотіна, Н., & Стасюк В. (2019). Теоретико-методичні підходи щодо програмування тренувального процесу спортсменів у макроциклі. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 8 (27), 145-156.
- Наконечний, Р.Б., Хіменес, Х.Р., & Котов, С.М. (2022). Сучасні уявлення щодо тактичної підготовленості юних футболістів. *Спортивна наука та здоров'я людини*, 1, 66–88. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2022.16>
- Наконечний, Р.Б., & Хіменес, Х.Р. (2021). Передумови якісної реалізації тактичної підготовки футболістів 11–12 років. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 4, 8–13. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.4.8-13>.
- Chornobay, I., Matviyas, O., Kolobych, O., Fediuk, A., & Bazyljak, N. (2022). Differences in the interceptions, tackles and counterattacks of the World Champions in the final soccer matches of the 1994–2014 World Cup. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies*, 2, is. 4, 104–110.
- Карпа, І., Budzyn, V., Matviyas, O., Ripak, O., Lapychak, I. & Horkavyu, B. (2021). Improving the technical and tactical actions of qualified football players of various positions in certain areas of the field. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(3), 1461-68. DOI:10.7752/jpes.2021.03186
- Kostiukevych, V, Imas, Y, Borisova, O, Dutchak, M, Shynkaruk, O, Kogut, I, Voronova, V, Shlonska, O, & Stasiuk, I. (2018). Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*, 18(1), 327-34. DOI:10.7752/jpes.2018.s144
- Khorkavyu, B. & Gargula, L. (2016). Szkolenie młodzieży na Ukrainie. Nowoczesna Piłka Nożna. *Teoria i Praktyka. Współczesne koncepcje szkolenia młodych piłkarzy nożnych*, Opole, 70–86.
- Terzis, A. (2020). *Diego Simeone Attacking Tactics – Tactical Analysis and Sessions from Atletico Madrid's 4-4-2*. Soccertutor.Com LTD.

Стаття надійшла до редакції: 31.03.2023

Опубліковано: 01.06.2023

Annotation. *Karpa Ihor, Fediuk Andrii, Shanta Ivan The influence of the author's program on increasing the effectiveness of the game actions of qualified football players, taking into account the coordination complexity of technical and tactical actions in certain zones of the playing field.* A characteristic feature of the development of modern football is the high coordination complexity, speed and intensity of technical techniques performed in any part of the playing field by football players of various playing roles. The leading components in the process of competitive activity of qualified football players are quantitative and qualitative indicators of performance of technical and tactical actions have been confirmed. **The purpose of the research** is to reveal the effectiveness of the experimental program of technical and tactical training of qualified football players in accordance with the zones of the playing field. **Research material and methods.** Theoretical analysis of scientific, methodical and special literature, pedagogical observation, pedagogical experiment, methods of mathematical statistics. **The results of the research.** The improvement of the performance of technical and tactical actions by the players should be carried out taking into account, on the one hand, the playing zones of the football field, and on the other - the mode of coordination complexity of their implementation. That is, during the game, football players perform various technical techniques - passes, dribbles, passing, tackles, interceptions, shots at the goal. But in one or another zone of the playing field, some technical techniques are performed to a greater extent, in another - to a lesser extent. This also applies to players of various roles. During the competitive activity of more qualified teams, the performance of technical and tactical actions is fairly evenly distributed in the 1st, 2nd and 3rd game zones was

established. It is worth noting that the optimization of the technical and tactical training of qualified football players was carried out through the redistribution of technical and tactical actions between different game zones, first of all, this is an increase in the execution of technical and tactical actions in the flank zones, as well as an increase in their execution in the 2nd and 3rd modes of coordination complexities. **Conclusions.** The author's program of technical and tactical training of qualified football players, developed taking into account the playing areas of the field and the mode of coordination complexity of performing technical and tactical actions, is effective and can be used in the training process of football teams of various qualifications has been experimentally proven. The redistribution of the performance of technical and tactical actions from the playing zones of one's own half of the field to the playing zones of the opponen's half of the field, on the one hand, affects the improvement of the performance of technical and tactical actions in all zones, on the other hand, it affects the change of the team's tactical game model, which from a predominantly defensive began to have a more attacking character, which generally corresponds to modern trends in the development of football.

Keywords: qualified football players; technical and tactical actions; competitive activity; playing field zones; football.

Reference

- Dulibskyi, A.V., Dulibskyi, A.A., & Ohirko, I.V. (2021). Taktyko-stratehichna spriamovanist sportyvnoho vidboru atakuvalnykh flanhovykh zakhysnykiv-lateraliv u futboli [Tactical-strategic orientation of the sports selection of attacking flank defenders-laterals in football]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 15 : Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoyi kultury (fizychna kultura i sport)* [Scientific journal of NPU named after MP Drahomannov. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical cultur (physical culture and sports)], no 8 (139), 47-57. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).08) [in Ukrainian]
- Karpa, I., Ripak, I., & Handzyn, R. (2019). Pokaznyky tekhniko-taktychnoi pidhotovlenosti kvalifikovanykh zakhysnykiv u futboli [Indicators of technical and tactical preparedness of qualified defenders in football]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 15: Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoyi kultury (fizychna kultura i sport)* [Scientific journal of NPU named after MP Drahomannov. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)], no 5 K (113), 148-152. [in Ukrainian]
- Karpa, I. (2018). Formy provedennia trenuvalnykh zaniat u navchalno-trenuvalnomu protsesi kvalifikovanykh futbolistiv [Forms of conducting training classes in the educational and training process of qualified football players]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi* [Physical culture, sports and health of the nation], no 5 (24), 213-217. DOI: 10.31652/2071-5285-2018-5-24-215-221. [in Ukrainian].
- Kostiukevych, V., Shchepotina, N., & Stasiuk, V. (2019). Teoretyko-metodychni pidkhody shchodo prohamuvannya trenuval'noho protsesu sportsmeniv u makrotsykli [Theoretical and methodological approaches to the programming of the training process of athletes in the macrocycle]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi* [Physical culture, sports and health of the nation], no 8 (27), 145-156. [in Ukrainian].
- Nakonechnyi, R.B., Khimenes, Kh.R., & Kotov, S.M. (2022). Suchasni ujavlennja shhodo taktychnoi' pidgotovlenosti junyh futbolistiv [Modern ideas about the tactical preparation of young football players]. *Sportyvna nauka ta zdorovia liudyny* [Sports science and human health], no 1, 66–88 <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2022.16> [in Ukrainian].
- Nakonechnyi, R.B., & Khimenes, Kh.R. (2021). Prerequisites for quality implementation of tactical training of football players 11–12 years old. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu* [Theory and methods of physical education and sports], no 4, 8–13. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.4.8-13>. [in Ukrainian].

- Chornobay, I., Matviyas, O., Kolobych, O., Fediuk, A., & Bazyliak, N. (2022). Differences in the interceptions, tackles and counterattacks of the World Champions in the final soccer matches of the 1994–2014 World Cup. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies*, no 2, is. 4, 104–110.
- Karpa, I., Budzyn, V., Matviyas, O., Ripak, O., Lapychak, I. & Horkavyu, B. (2021). Improving the technical and tactical actions of qualified football players of various positions in certain areas of the field. *Journal of Physical Education and Sport*, no 21(3), 1461-68. DOI:10.7752/jpes.2021.03186
- Kostiukevych, V, Imas, Y, Borisova, O, Dutchak, M, Shynkaruk, O, Kogut, I, Voronova, V, Shlonska, O, & Stasiuk, I. (2018). Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*, no 18(1), 327-34. DOI:10.7752/jpes.2018.s144
- Khorkavyu, B. & Gargula, L. (2016). Szkolenie młodzieży na Ukrainie. Nowoczesna Piłka Nożna. *Teoria i Praktyka. Współczesne koncepcje szkolenia młodych piłkarzy nożnych*, Opole, 70–86.
- Terzis, A. (2020). *Diego Simeone Attacking Tactics – Tactical Analysis and Sessions from Atletico Madrid's 4-4-2*. Soccertutor.Com LTD.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Карпа Ігор Ярославович: к.фіз.вих., доц. каф. футболу, 79007, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, вул. Костюшко, 11, м. Львів, Україна.

Ihor Karpa: PhD (physical education and sport), associate professor of the Department of Football Ivan Boberskiy Lviv State University of Physical Culture, Kostjushko str, 11, Lviv, Ukraine, 79007

E-mail: igr-karpa@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7686-8581>

Федюк Андрій Михайлович: викладач каф. футболу, 79007, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, вул. Костюшко, 11, м. Львів, Україна

Fediuk Andrii: teacher of the Department of Football Ivan Boberskiy Lviv State University of Physical Culture, Kostjushko str, 11, Lviv, Ukraine, 79007

E-mail: andriyfedyk60@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-6831-3367>

Шанта Іван Федорович: ст. викладач кафедри фізичного виховання, 88000, Ужгородський національний університет, пл. Народна 3, м. Ужгород, Україна.

Shanta Ivan: teacher of the Departmen of Physical Education Uzhgorod National University, Narodna str. 3, Uzhhorod, Ukraine, 88000

E-mail: ivanshanta69@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2362-7901>